

Deprem Özel Sayısı

GİRİŞ

6 Şubat günü merkezi Maraş Pazarcık ve Elbistan olan 7.7 ve 7.6'lık depremler ve artçılarından Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Antep, Hatay, Maraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Urfa başta çok sayıda il, ilçe, köy etkilenmiş, resmi verilere göre (20 Mart itibariyle) **-en az- 50.096** kişi hayatını kaybetmiştir. Ardından 20 Şubat günü merkezi Hatay Samandağ olan 6,4 şiddetindeki depremde de -en az- 6 kişi yaşamını yitirdi. Resmi verilere göre, (14 Mart itibariyle) deprem bölgesinde incelenen 1 milyon 805 bin 842 binadan 653 bin konutun ağır, yıkık ya da orta hasarlı olduğu belirlendi. Henüz somut bir veri olmamakla birlikte depremin hemen ardından yaklaşık 2 milyon 200 bin kişi diğer illere göç etti.

Türkiye'nin toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 10'u, nüfusun yaklaşık yüzde 16,5'i (14 milyon 13 bin 196 kişi) 6-20 Şubat depremlerinden etkilendi.

12 Mart gününden itibaren bölgede başlayan yağışlar da yeni bir felakete neden oldu. 13 Mart günü Hatay İskenderun'da yağmur nedeniyle çadırları su bastı. Birçok çadır çamur içinde kaldı, eşyalar kullanılamaz hale geldi. 14 Mart günü de Adıyaman Karapınar mahallesindeki çadır kenti su bastı.

Urfa ve Adıyaman'da 15 Mart günü yoğun yağışın neden olduğu sel sonucunda -en az- 20 kişi yaşamını yitirdi.¹

İnsan eliyle yaratılan felaketin bazı adımları ²

Bilim insanlarının tüm çağrılarına, "depreme hazırlanıyoruz" konuşmalarına, göstermelik tatbikatlara karşın devletin hiçbir kurumu hazırlık yapmadı.

¹ <https://www.birgun.net/haber/sel-felaketi-de-goz-gore-gore-geldi-yasanacaklar-madde-madde-yazilmis-425004>

² https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2403/files/udsep_1402013_kitap.pdf

21 yılda 11 imar affi çıkarıldı. AKP iktidarının 2018’de çıkardığı son affa, 6 milyon konut ve yapı kayıt belgesi aldı. Depremden etkilenen 10 kentte ise 294 bin 165 binanın imar affi kapsamında yasal koruma altına alındığı ortaya çıktı.^{3, 4, 5, 6, 7}

Tutuklanan Müteahhitler: Depremde yüzbinlerce binanın yıkılması beraberinde “usulsüzlük”, “denetimsizlik”, tartışmalarını da getirdi. Cumhuriyet Savcılıkları tarafından yıkılan binalara ilişkin açılan soruşturmalarda 20 Mart itibariyle 104 müteahhit, 161 yapı sorumlusu, 15 yapı sahibi ve binada değişiklik yapan 18 kişi tutuklandı.^{8, 9}

Jeoloji Mühendisleri Odası Raporu: https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/2ee63a7a4ec1d37_ek.pdf

TMMOB Mimarlar Odası Raporu: http://www.mo.org.tr/_docs/MO06022023DEPREMTESPIT.pdf

Dünya Bankası Raporu: https://birikimdergisi.com/guncel/11258/afet-yasasi-insaat-sektoru-ve-depreme-hazirlik#_ftn2

Kızılay

Kurtarma çalışmaları sırasında Kızılay’ın aralarında AHBAP’ın da olduğu yardım organizasyonlarına çadır “satması” kamuoyunda büyük tepkiye neden oldu. Kızılay Başkanı Kerem Kınık, tepkiler üzerine “çadırları satmanın normal olduğunu” savundu. Benzer bir biçimde Kızılay’ın yardım için gönderilen giysileri de yurtdışında bir şirkete sattığı haberleri yayınlandı.^{10, 11, 12, 13, 14}

³ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220205-7.pdf>

⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/afadin-2022de-5-deprem-cihaz-i-halesi-iptal-edilmis-haber-1603903>

⁵ <https://bit.ly/3Z7HOWA>

⁶ <https://bit.ly/3luYT0>

⁷ <https://bit.ly/3z3EAc5>

⁸ <https://bit.ly/40c8JIB>

⁹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/avukatlardan-134-belediye-baskani-hakkinda-suc-duyurusu-haber-1605057>

¹⁰ <https://www.birgun.net/haber/attigi-her-adim-saibelerle-dolu-423362>

¹¹ <https://www.birgun.net/haber/kizilay-18-subat-ta-2-tir-dolusu-giysi-satmis-polis-tutanagi-ortaya-cikti-423285>

¹² <https://www.birgun.net/haber/depremedeye-giden-fazla-giysi-yemenli-sirkete-satilmis-422992>

¹³ <https://bit.ly/42z79Mn>

¹⁴ <https://www.birgun.net/haber/cadir-fabrikasi-akp-liye-kiralandi-424703>

OHAL İlanı

Depremi ardından Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Antep, Hatay, Maraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Urfa'da üç ay süreyle Olağanüstü Hal ilan edilmesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi 8 Şubat günü TBMM Genel Kurulu'nda AKP ve MHP oylarıyla kabul edildi. OHAL'in yanı sıra hükümet 10 il için "**Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi**" de ilan etti.

TBMM görüşmelerinde muhalefet partileri, "Afet Bölgesi (7269 Sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun¹⁵")" ilanının yeterli olduğunu, OHAL'in temel haklar açısından gereksiz ve ölçsüz olduğunu savundular.

Ayrıca OHAL nedeniyle deprem bölgesinde toplu sözleşme ve grev hakkı askıya alındı. ¹⁶

Bu arada, depremlerin sonuçlarının araştırılması için Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasına ilişkin önerge TBMM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edildi. Kurul 21 üyeden oluşacak ve 3 ay süreyle toplanacak.

OHAL kararına karşı İHD, FİDH ve Euromed Rights ortak açıklaması: <https://www.ihd.org.tr/ihd-fidh-omct-terafından-ortak-aciklama-depreme-mudahale-sirasında-insan-haklarını-koruyun/>

ÇOCUKLAR

Depremi izleyen günlerde çocuğun üstün yararı ilkesinin büyük ölçüde gözardı edildiğini, "kayıp/refakatçisi olmayan çocuklar", "engelli çocuklar", "depremde ağır yaralanan çocuklar", "hapisanelerdeki çocuklar", "mülteci çocuklar" gibi özel ilgi gereken her grup açısından güvenliği ve esenliği ön planda tutan bir süreç yürütülemediği görüldü.

¹⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf>

¹⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230222-7.pdf>

Aranan/Refakatsiz Çocuklar: Çocuklar enkazdan çıkartıldıktan sonra güvenliğin öncelikli konu olarak ele alınmaması, çok sayıda çocuğun aileleriyle bağının kopmasına neden oldu. Enkazdan çıkarılan çocuklar kayıt altına alınmadan hastanelere bırakıldı. Bölge hastanelerinin hasar görmüş olması ya da kapasite yetersizliği nedeniyle, çocuklar kilometrelerce uzak başka şehirlere sevk edildi. Hastaneye ailesiyle birlikte gidip kimliği belirli olduğu halde sevk sırasında kayıt altına alınmayarak ailesinden koparılan da çok sayıda çocuk oldu.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre, (16 Mart itibarıyla) refakatsiz 1.915 çocuk sisteme kaydedildi, bunların 1.703'ü ailelerine teslim edildi, 123 çocuk hastanelerde tedavi altında, 87 çocuk bakanlığına ait kurumlarda, 43 çocuğun ise kimliğinin belirlenemedi.

Depremle birlikte nerede olduğu bilinmeyen ya da refakatsiz çocuklar, yakınlarını kaybeden çocuklar ve tarikatların/cemaatlerin himayesine bırakılan çocuklar sorunu gündeme geldi.

Yakınlarını kaybeden çocukların devlet tarafından korunmaya alınması gerekirken tarikatlara teslim edildiği sivil toplum örgütlerinin, hukukçuların ve gazetecilerin çabaları ile ortaya çıkarıldı.

Cezaevlerindeki Çocuklar

Cezaevlerinde bulunan 12-18 yaş aralığındaki çocuklarla birlikte, tutuklu ve hükümlü annelerinin yanında kalan 0-6 yaş aralığındaki çocuklar, kapalı ceza infaz kurumlarında tutulmaya devam edildi. Depremden doğrudan etkilenenlerin yanı sıra çok sayıda çocuk da bu felakete tanıklık ederek travma yaşadı. Bununla birlikte, hapishanelerdeki şiddet vakaları da mahpus çocukların güvenliği konusunda ciddi endişelere yol açtı.

Hapishanelerdeki çocuklar depremin şiddetini kapalı tutuldukları ortamda yaşadılar. Depremin yarattığı travmaya ailelerinden haber alamamanın travması da eklendi.

KADINLAR

Depremle birlikte sağlık ve hijyenin dikkate alınmadığı koşullarda özellikle kadınların sağlığı tehlikeye girdi. Barınma alanlarında yaşanan güvenlik sorunları nedeniyle kadınlar, her türlü şiddete açık halde bırakıldı. Kız çocukları için istismar riski attı. Çocukların, hastaların, yaşlıların bakım yükümlülüğü depremlerle birlikte kadınların üzerindeki sorumluluğu daha artırdı. Kadınların ped, temiz iç çamaşırı, sabun, şampuan, temiz su, duş, tuvalet gibi zorunlu ihtiyaçlara erişiminde yaşanan sorunlar yoğunlaştı. Bebekli kadınlar için özel ve güvenli alanlar oluşturulmadı, yaşadıkları travmadan kaynaklı sütü kesilen, bebeğini besleyemeyen kadınlar oldu. Deprem sırasında hapishanelerde olan kadın mahpuslar hapishanelerde çıkan isyanlarda darp edildi, aileleriyle iletişim kuramadı, sağlığa erişim sorunları yaşadı. LGBTİ+lar ayrımcılığa ve şiddete maruz bırakıldı, barınma alanlarına alınmadı. Depremden dolayı hane başına yapılan maddi yardımlar erkeklerin hesabına yatırıldı. Aile konutu tahsis edilen ve boşanma sürecinde olan kadınlar için yoksulluk derinleşti.

AYRIMCILIK

Sivil toplum örgütleri, platformlar, bireyler depremin yarattığı büyük travmayı sağıltmak için olanca güçleriyle çalışırken kimi yerde kamu otoritesinin kimi yerde sivil ırkçı faşist grupların ayrımcı, ötekileştirici saldırıları görüldü.

Antakya, Maraş, Urfa, Antep, Nurdağı, İslâhiye, Kırıkhan, Samandağ'ında altı binden fazla Suriyeli mülteci yaşamını yitirdi.

TTB Merkez Konsey Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı da, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık yapıldığını söyledi. “Kamu otoritesi, siyaseten kendisine yakın olan birimlerde hastane ayakta olsa bile, sağlık hizmeti sunumunu yapabilecek bir takım çadırlar, sağlık birimleri oluşturmuş” dedi.

YAŞAM HAKKI ve İŞKENCE OLAYLARI

Dur İhtarı, Rasgele Ateş Açma Olayları/Nefret Suçları

Deprem ardından “yağmacı”, “hırsız” olduğu iddia edilen kişilerin askerler, polisler ve siviller tarafından öldürüldüğü, dövüldüğü, hakarete maruz kaldığı görüntüler sosyal medyada çokça paylaşıldı. Deprem bölgesi ile haberleşmenin zorlukları (iktidarın sosyal medya kısıtlamaları, elektrik ve internet kesintileri, basın üzerinde uygulanan baskılar gibi...) nedeniyle 6 Şubat’ı izleyen günlerde güvenlik güçleri ya da siviller

tarafından öldürülen, işkenceye maruz kalan kişiler hakkında güvenilir bilgilere ulaşmanın mümkün olmadığını da vurgulamak gerekiyor... **Ancak, -en az- bir kişinin gözaltında işkence sonucu öldüğü doğrulandı. -En az- üç kişinin de “dur ihtarına uymama”, “yağmacılık” gibi gerekçelerle güvenlik güçleri tarafından silahla vurulduğu konusunda bilgiler basına yansıdı.**

İHD, Birlikte Yaşamak İstiyoruz İnişyatifi, ÖHD ve ÇHD İstanbul şubeleri, deprem bölgesinde mültecilere yönelik ırkçı saldırı ve işkence görüntüleri nedeniyle 14 Şubat günü İHD İstanbul Şubesi’nde basın toplantısı düzenledi.

ÖHD üyesi Avukat Ahmet Baran Çelik, depremin ardından nefreti körükleyen ve saldıran binlerce kişiyi tespit ettiklerini aktardı. Yüzlerce avukatın bu durumu takip ettiğini ve binlerce suç duyurusunda bulduklarını dile getiren Çelik, “Burada organize bir kötülükten söz ediyoruz. Göç İdaresi’nin verilerine göre, bölgede yaklaşık olarak 2 milyon mülteci var. Bir **enkazda bulunan bir mülteci ailenin sırf Türkçe bilmediği ve Arapça konuştuğu taktirde kimsenin yardıma gelmeyeceğini düşündüğü için konuşmadığını** öğrendik. Deprem altında kalmış, akrabaları ölmüş olsa bile diğer vatandaşlar gibi nakledildiklerinde kamu binalarında kalamayacaklarına dair karar alındı. Yine aynı şekilde bunların nakil işlemleri de engelleniyor. Başka bir şehirde akrabaları varsa ve bunu ispat edebilirlerse nakledilme şartı getirilmiş. Şiddet ve ölüm olaylarına değinmek bile istemiyorum. Nefret söyleminde bulunan, insanları kışkırtan, mültecileri ve başkaca insanlara saldıran ve öldüren kolluk veya vatandaşlar hakkında suç duyuruları ile uğraşyoruz. Bazı partiler bu durumu özellikle kışkırtıyor. Devlet kurumları sürekli kendisini şu şekilde açıklıyor; ‘mültecilere yardım yok.’ Mültecilere ilişkin bir şey yapmadıkları bütün çabalarının Türk vatandaşlar için yapıldığını açıklıyorlar. Bu açıklamalar da mültecilerin bir hakkı yokmuş gibi bir hava yaratıyor. Bu da bu insanları dışlamaya, ötekileştirmeye ve nefret söylemine maruz kalmasına neden oluyor” dedi.

10 Şubat günü Samandağ ilçesinde **üç çocuğun darp edildiğini** aktaran avukat, “Gönüllü bir yurttaş ‘**Polis bir kişiyi dur ihbarına uymadığı için vurdu**’ dedi. Bunun üzerine olay yerine gittiğimizde, çocukların polis üniformalı kişiler tarafından darp edildiğini gördük. Kim olduklarını sorduğumuzda ‘ücretsiz izin aldıklarını,

burada yağma yapmaya gelenleri öldürmeye geldiklerini ama görevli olmadıklarını' söylediler. Üniformalarını giyip gelmişler. Tutanak tutuldu. Tutanakta 'bunlar burada niye gülüyordu, biz Ankara'dan geldik üzüldük. Bunlar buralı gülemezler. Motorla hızlı gidemezler' gibi saçma sapan gerekçelere sığındılar. Kendileri havaya ateş ettiklerini iddia ettiler. Fakat gönüllülerin söylediğine göre doğrudan hedef alarak ateş etmişler" dedi.

Hatay'ın Defne ilçesi Esenlik mahallesi yakınlarında evlerine girmek isteyen **iki sivilin jandarma tarafından öldürüldüğü** haberini aldıklarını belirten avukatlar, sivillerin kimliklerini öğrenemediklerini ama olayı teyit ettiklerini belirttiler. Avukatlar, "Antakya Akevler Mahallesi'nde ise bir apartmanda yağma olduğu, bunun üzerine 500'e yakın insan toplanmış, yağmacının inmesini bekliyorlar. Bir anda tekbir sesleri yükseldi. Bunlar gibi sayısız ihlal var. Hepsi de asılsız. Buradaki kolluktan yardım istediğimizde, gönüllü geldiklerini, silahlarının olmadığını öğrendik. Ancak onların ellerine sopalar verilmiş" dediler.

İşkence Sonucu Ölüm

Ahmet Güreşçi ve Sabri Güreşçi adlı kişiler, 11 Şubat günü Hatay'ın Altınözü ilçesine bağlı Büyükburç köyünde "Yağma, cinsel saldırı, mala zarar verme, kasten yaralama ve uyuşturucu madde bulundurma" iddialarıyla gözaltına alındı. Altınözü Jandarma Karakolu'nda ağır biçimde dövülen Ahmet Güreşçi, yaşamını yitirdi.

Karakolda tutulan tutanakta "Ahmet Güreşçi'nin yağma sırasında vatandaşlar tarafından darp edildiği, yakalandığı sırada jandarmaya direndiği ve karakola götürüldüğünde kafasını duvara vurduğu" iddia edildi.

ÇHD, Twitter hesabından Jandarma karakolunda darp edilerek öldürüldüğü ileri sürülen Ahmet Güreşçi ve halen gözaltında olan kardeşi Sabri Güreşçi hakkında bir duyuru yaptı. Duyuruda, olayı takip eden ÇHD'li avukatların da tehdit edildiği belirtildi.

Savcılık da, Ahmet Güreşçi'nin ölümü, kardeşi Sabri Güreşçi'nin ağır yaralanması nedeniyle iki ayrı soruşturma açtı.

Sabri Güreşçi ile 16 Mart günü görüşmeye giden avukatlar Erdoğan Akdoğdu ve Zana Akkaya, jandarmaların işkence tehdidi ile karşılaştı. Görüşmeleri jandarma tarafından sık sık kesilen avukatlar bir jandarma tarafından dövülen ve öldürülen müvekkilleri ile "Aynı kaderi paylaşmakla" tehdit edildi.

Sabri Güreşçi'deki işkence izlerinin fotoğrafını çeken Avukat Erdoğan Akdoğdu hakkında tutanak tutuldu.

İşkence Olaylarından Örnekler

Diyarbakır Çınar'da kaymakamlıktan belge alarak Adıyaman'a gönüllü giden Recep Tanrıverdi, Aydın Tanrıverdi, Yusuf Abatay, İbrahim Tanrıverdi ve Erhan Tanrıverdi, polisler tarafından gözaltına alındıktan sonra dövüldü, elbiseleri çıkarıldıktan sonra üzerlerine su dökülerek kent dışına atıldı. Polisler gençlerin telefonlarına el koydu. Telefonunu saklamayı başaran bir gencin haber vermesi üzerine avukatlar bölgeye gitti. Gençler çıplak şekilde vücutlarında işkence izleriyle bulundu.

İşkence Olaylarına İlişkin Bazı Haberlerin Linkleri:

<https://www.evrensel.net/haber/481712/polis-deprem-bolgesinde-haber-takibi-yapan-halk-tv-muhabiri-ferit-demire-tekme-atmis>

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yuz-yuze-egitim-diyen-ogrencilerin-ailelerine-tehdit-haber-1604892>

<https://bit.ly/3luZcqE>

<https://t24.com.tr/haber/hdp-iskenderun-ilce-yoneticimiz-dahil-10-kisiye-yapilan-iskence-ile-ilgili-suc-duyurusunda-bulunduk,1093705>

<https://www.birgun.net/haber/kizilay-i-protesto-eden-tip-uyeleri-gozaltina-alindi-422851>

CEZAEVLERİ

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), deprem bölgesindeki cezaevlerinde 17.600 mahkûmun depremden doğrudan etkilendiğini bildirdi. Açıklamada, meclis tutanakları ve internet taramalarında elde edilen veriler ve cezaevi kapasiteleri ışığında; Maraş'ta (açık cezaevleri hariç) **3.830**, Gaziantep'te (İslahiye, Şehitkamil ve Gaziantep açık cezaevleri hariç) **7.600**, Osmaniye'de (Osmaniye ve Toprakkale açık cezaevleri hariç) **1.240**, Hatay'da **3.500**, Adıyaman'da (açık cezaevleri hariç) **60**, Malatya'da (Akçadağ Açık Cezaevi hariç) **1.370** mahkûmun ve buna bağlı olarak yaklaşık 70 bin tutuklu yakınının depremden etkilendiği belirtildi.

Yıkılan cezaevi olmamasına karşın binaların hasar görmesi nedeniyle çok sayıda tutuklu ve hükümlü, diğer cezaevlerine nakledildi. Deprem ardından hep yaşanan görüş/haberleşme, beslenme, su, sağlık hizmetlerine erişim sorunları artarak sürdü.

Depremden etkilenen Hatay T Tipi Kapalı Cezaevi'nde 7 Şubat günü öğlen saatlerinde iki ayrı blokta yaklaşık 250 mahkûm "cezaevinde can güvenliği" olmadığı için isyan çıkardı ve koşuşları ateşe verdi. Avluya çıkan mahkûmların üzerine ateş açan askerler, **12 kişiyi yaraladı**, bu mahkûmlardan **üçü hastanede öldü**. Kullanılmaz halde olduğu belirtilen cezaevi boşaltıldı.

Hatay T Tipi Kapalı Cezaevi'nde 7 Şubat günü yaşanan olaylarda üç kişinin öldüğü Adalet Bakanlığı tarafından da doğrulandı. Nakiller sırasında ve gönderildikleri cezaevlerinde de çok sayıda tutuklu ve hükümlü işkence gördü...

Deprem ardından hasar meydana gelen cezaevlerinde çok sayıda tutuklu ve hükümlü, günlerce yakınlarıyla iletişim kuramadı. Tutuklu ve hükümlülerin, can güvenliği, sağlık, beslenme, ısınma gibi temel ihtiyaçları karşılanmadı. Deprem nedeniyle hasar gören ve/veya boşaltılan cezaevlerinden binlerce tutuklu ve hükümlü nakledildi. Nakiller sırasında işkence gören mahkûmların anlatımları yakınları ve avukatları aracılığıyla kamuoyuna aktarıldı. Ancak yine de cezaevlerinde depremin ardından neler yaşandığını tam olarak öğrenmek mümkün olmadı.

Deprem bölgesindeki cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri için İHD tarafından hazırlanan **rapora** bakınız.

YARDIM ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ENGELLEMELER

Depremi hemen ardından partiler ve sivil toplum örgütleri öncülüğünde başlayan yardım çalışmaları iktidar tarafından engellendi, kısıtlandı. Bölgeye gönderilen kamyonlara, malzemelere kimi zaman polis, jandarma kimi zaman da AFAD tarafından el konuldu. Özellikle muhalif örgütlerin yardımlarına yönelik engellemeler sık sık basına yansıdı. Yardım kamyonlarının üzerindeki pankartların kaldırılıp yerine AKP'nin ya da resmî kurumların adının yazıldığı bile görüldü.

15 Şubat günü HDP ve yöre derneklerinin depremzedeler için yardımları topladığı Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'ne askerlerle birlikte giden Pazarcık (Maraş) Kaymakamı, çalışmaları engelledi. Yardım merkezine

kayım atandı. Yardım merkezine atanan kayıyımın kimliği açıklanmadı. **Hatta, “atama”nın resmi bir işlem olup olmadığı da öğrenilemedi.**

HDP'nin resmi Twitter hesabından yapılan açıklamada, “Pazarcık 10 gündür dayanışma ile ayakta duruyor. Dondurucu soğukta, zor koşullarda yardıma koşan insanlar kimi rahatsız eder? Elbette iktidarı! Pazarcık Hasankoca Köyü'nde kurulan Kriz Koordinasyon Merkezi'ne kayıyım atanarak dayanışma malzemelerine el konulmak isteniyor!” dendi.

20 Şubat günü de HDP Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu, Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'nde çalışmaların engellenmesi nedeniyle İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Maraş Valisi Ömer Faruk Coşkun, Pazarcık Kaymakamı Mustafa Hamit Kıyıcı, Jandarma Komutanı ve konuya ilişkin talimat veren veya suç eylemine dahil olan tüm yetkililer hakkında suç duyurusunda bulundu.

Hasankoca Cemevi Yardım Merkezi'ne “atanan” kayıyımın 12 gün boyunca yardım malzemelerini dağıtmadığı, 27 Şubat günü de bütün yardım malzemelerini AFAD merkezine taşıdığı öğrenildi.

KESK Deprem Raporu: <https://kesk.org.tr/2023/02/14/kesk-deprem-raporunu-acikladi/>

İLETİŞİM VE HABERLEŞME HAKKI İHLALLERİ

Depremde enkaz altında kalan en az 27 gazeteci yaşamını yitirdi.

Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi Başkanı Sibel Hürtaş:

“Bazı televizyon kanallarının yöneticilerine ‘Depremzedeleri konuşturmayın’ şeklinde talimatlar gittiğini biliyoruz. Yine bazı televizyon kanallarının yönetimlerine bazı ayarlar verildiğini, ‘Sadece kurtarma görüntülerini verin, sadece şu koordinasyon merkezindeki şu çadırların önünden yayın yapın’ talimatları verildiğini biliyoruz. Maalesef bazı yayın yöneticilerinin de daha hiç talimata ihtiyaç duymadan, bazı sansür mekanizmaları geliştirdiklerini biliyoruz.”

Depremi hemen ertesinde 7 Şubat günü bant daraltma yöntemiyle sosyal medya platformları Twitter ve TikTok'a erişim engellendi, internet hızı düşürüldü. Engelleme için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından bir karar alınmadığı ortaya çıktı. Gerçek zamanlı ağ verileri üzerinden erişim engellemelerini analiz eden Netblocks 40 ayrı gözlem noktasının verilerine dayanarak Turkcell ve TNet servis sağlayıcıları üzerinde Twitter'ın engellenmekte olduğunu açıkladı. Ancak, Twitter engellemesinin deprem kurtarma çalışmalarında yaşanan koordinasyon eksikliğine yetersizliğe ilişkin yoğun eleştirilerden kaynaklandığı biliniyor.

Depremde gerek enkaz altında mahsur kalanların yerlerini bildirmek gerekse kurtarma çalışmalarına katılanların haberleşme için sosyal medyayı kullanması nedeniyle internet kesintisi Türkiye çapında tepkilere neden oldu.

Emniyet Genel Müdürlüğü, depremin ardından düzenli olarak sosyal medyaya ilişkin soruşturmalar hakkında açıklama yapmaya başladı. Açıklamalarda standart olarak “Maraş merkezli depremlere ilişkin sosyal medya platformlarında, korku ve panik yaratmak amacıyla provokatif paylaşımlarda bulunduğu değerlendirilen” ifadesi kullanıldı. 20 Mart günü yapılan açıklamada, 1.193 “hesap yöneticisinin tespit edildiği” belirtilerek “746 hesap yöneticisi hakkında adli işlem başlatılmış, Cumhuriyet Başsavcılıklarından alınan talimat doğrultusunda 185 şahıs gözaltına alınmış, 48'i tutuklanmıştır” dendi.

Bu açıklamalarda gerçekten provokatif paylaşımlar (örneğin depremzedelere “tasmalı it” ya da “tiyatrocü” diye kişiler) ile iktidarın uygulamalarını eleştiren, olumsuzlukları dile getiren kişiler arasında bir ayırım yapılmadığına dikkat çekmek gerekiyor...

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 21 Şubat günü yaptığı başvuruya Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği 340 adres ve internet sitesine erişim engeli getirdi.

Deprem çalışmalarını izlemek için gelen Le Point muhabiri Guillaume Perrier'in, Türkiye'ye girişine, hakkındaki bir idari karar gerekçe gösterilerek izin verilmedi.

7 Şubat günü Diyarbakır'da arama-kurtarma çalışmalarını izleyen gazetecilere Turkuaz Basın Kartı soruldu, kartı olmayan gazeteciler alandan uzaklaştırıldı. Polislerin, gazetecilerle konuşan vatandaşları gözaltına almakla tehdit ettiği de ileri sürüldü.

Ekşi Sözlük'e 21 Şubat günü akşam saatlerinde erişim engeli geldi ancak BTK'den herhangi bir açıklama yapılmadı. Hükümet temsilcilerinin de sessizliğini koruduğu kararla ilgili olarak ilk açıklama AKP MKYK üyesi Mücahit Birinci'den geldi: “Ekşi Sözlük kapanmasın, bana da çok hakaret var, ama özgürlüktür” diyen siyasetçiler, münhasıran kendilerine sövdürdükleri özel mecralarını açabilirler. Ekşimiş mecranın temel hedefi milletimizin maneviyatıdır, mecra kapalı kalacaktır.”

Ekşi Sözlük CEO'su Başak Purut, karar hakkında BTK'nin kendilerine bir açıklama yapmadığını ve içeriği bilmedikleri için itiraz edemediklerini söyledi. Purut, “Ancak yaptığımız sorgulama esnasında, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliğinin 22/02/2023 tarihli ve 2023/1532 d. iş sayılı kararı ile erişim engeli kararı alındığını gördük” dedi.

İzleyen günlerde Ekşi Sözlük'ün deprem kurtarma çalışmalarına katılan bir askerin yazısı nedeniyle kapatıldığı öğrenildi. Ekşi Sözlük, mahkemenin itirazı kabul etmesi üzerine 2 Mart günü açıldı. Ancak, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararına itirazı değerlendiren 5. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla 3 Mart günü yeniden erişim engeli kararı verildi.

“Düşünceyi İfade Özgürlüğü” ve “Toplantı Gösteri Hakkı İhlalleri”/Gözaltına Alınanlar:

Siyaset bilimci Özgün Emre Koç, depremlerdeki arama kurtarma çalışmalarıyla ilgili Twitter paylaşımında “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği” iddiasıyla 7 Şubat günü İstanbul'da gözaltına alındı. Koç, aynı gün serbest bırakıldı.

Evrensel muhabiri Volkan Pekal, depremde yaralananların tedavi gördüğü Adana Şehir Hastanesi'nde 7 Şubat günü gözaltına alındı.

Mezopotamya Ajansı muhabiri Mahmut Altıntaş ve Jinnews muhabiri Sema Çağlak, 8 Şubat günü Urfa Birecik'te arama kurtarma çalışmalarını izlerken gözaltına alındı.

Mezopotamya Ajansı muhabiri Mehmet Güleş ve sokakta röportaj yaptığı deprem mağduru bir kişi, 8 Şubat günü Diyarbakır'da gözaltı alındı.

Depremin ardından cezaevlerindeki durum hakkındaki sosyal medya paylaşımı nedeniyle gözaltına alınan Asya Doru, 12 Şubat günü “Sansür Yasası” uyarınca tutuklandı.

Antep'te kurtarma çalışmalarına katılan Umut Polat, "Cumhurbaşkanı'na hakaret" iddiasıyla gözaltına alındı. SGDF üyesi Umut Polat, 22 Şubat günü tutuklandı.

Osmaniye'de 27 Şubat günü sosyal medya paylaşımları nedeniyle gözaltına alınan "Mutlu Şehir Osmaniye" internet sitesinin yöneticisi Ali İmat ve İbrahim İmat, "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" iddiasıyla tutuklandı.

Jeofizik Yüksek Mühendisi Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan, sosyal medya paylaşımı nedeniyle 28 Şubat günü Elazığ'da gözaltına alındı. Malatya Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılan Ercan hakkında "İlk iki gün asker inmediği için korumasız kadınlara tecavüz edilmiş" şeklindeki paylaşımı nedeniyle soruşturma ("Halkı kin ve düşmanlığa tahrik") açıldığı öğrenildi.

23 Derece adlı yayın platformunun sahibi gazeteci Gökhan Özbek, 1 Mart gecesi Ankara'da gözaltına alındı. Avukat Gizay Dulkadir, "Dezenformasyon Yasası" uyarınca gözaltına alınan Özbek'in 2 Mart günü serbest bırakıldığını duyurdu.

1 Mart günü SOL Parti İstanbul İl Örgütü'nün, Kadıköy'de "Hükümet istifa" sloganıyla gerçekleştirildiği eylemde aralarında MYK Üyesi Alper Taş, İstanbul İl Başkanı Avukat Deniz Demirdöğen, gazeteci Asena Tunca, BirGün çalışanları Ezgican Ceylan, Ahmet Can Sarıkaya ve avukatların da bulunduğu 77 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar serbest bırakıldı.

Hatay Defne'deki dayanışma noktalarının zorla tahliye edilmek istenmesine karşı 1 Mart günü Halkevleri'nin Taksim'deki İstanbul Halkevi önünde yapmak istediği eyleme polis müdahale etti, 8 kişi fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındı.

26 Şubat günü İstanbul Emek, Barış, Demokrasi Güçleri Deprem Koordinasyonu'nun "Deprem değil Rantçı Düzeniniz Öldürdü" sloganıyla Kadıköy'de yapmak istediği eyleme polis müdahale etti, 100'e yakın kişi fiziksel şiddet uygulanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında deprem bölgesinden gelen hekimler de bulunuyor...

Aynı gün Kadıköy'de Kızılay'ı protesto etmek isteyen TİP üyeleri de ablukaya alındı. TİP Milletvekilleri Ahmet Şık ve Barış Atay'ın da katıldığı eylemde çok sayıda kişi gözaltına alındı.

27 Şubat günü Kızılay'ı protesto etmek için Kadıköy Şube Müdürlüğü önüne siyah çelenk bırakmak isteyen Emekçi Hareket Partisi (EHP) üyelerine polis müdahale etti. Parti yöneticilerinden Özge Akman ile çok sayıda parti üyesi gözaltına alındı.

Gazetecilere Saldırıları

15 Şubat günü Hatay'ın Armutlu ilçesinde Tele1 TV kanalı muhabiri Hazal Güven ile kameraman Umutcan Yitik'in içinde olduğu aracın önü polis olduğu ileri sürülen silahlı kişiler tarafından kesildi. Saldırı sonucu gazetecilerin yara almadan araçla olay yerinden uzaklaştığı bildirildi.

Maraş'ta belediye başkanına soru sormak isteyen FOX TV muhabiri, belediye başkanının korumaları tarafından engellendi.

Halk TV muhabiri Ferit Demir ve kameraman, 23 Şubat günü Malatya'da elinde çekiç olan bir kişi tarafından "devlet her yerde" denilerek tehdit edildi. Ferit Demir'in şikayetçi olmasına rağmen herhangi bir işlem yapılmadığı bildirildi.

9 Şubat günü Hatay'da gelişmeleri izleyen Halk TV muhabiri Fırat Fıstık, 9 Şubat günü jandarma tarafından engellendi.

Aynı gün Halk TV'de Hatay'dan canlı yayınlanan bir programa katılan gazeteci İsmail Saymaz'a kimliği öğrenilemeyen bir kişi, "Provokatörlük yapmayın, helikopterlere bak! Provokatörlük yapma kapat onu" diyerek müdahale etti. Olay üzerine Saymaz yayını sonlandırdı.

Malatya'da 9 Şubat günü enkaz kaldırma çalışmalarını izleyen Halk TV muhabiri Ferit Demir, polisler tarafından dövüldü. Demir, olayı şöyle anlattı:

"Bütün kameralar AFAD TIR'ının üzerine çıkarıldı. Bize izin vermediler. 'Kontenjan doldu' dediler. Enkazın başında kadın kardeşimizi kurtarmaya çalışan özel hareket polisi bana laf söyledi. 'Niye çekiyorsun sen diye' bağırıldı. Sonra ben giderken TEM yeleği giymiş polis arkamdan tekme attı. Yere düştüm, pantolonum yırtıldı, bacağımdan yaralandım."

Halk TV muhabiri Şirin Payzın, Hatay'da 10 Şubat günü çevrede bulunan siviller tarafından engellendi.

FOX TV muhabiri Sevgi Şahin ve kameraman Ömür Dikme, 10 Şubat günü Maraş'ta sivillerin fiziksel müdahalesine maruz kaldı.

Maraş'ta gazeteci Mir Ali Koçer'in bir depremzede ile yaptığı röportaj, "devlet burada" diyen bir polis tarafından engellendi.

Maraş'ta gelişmeleri izleyen gazeteci Kazım Kızıl, polis tarafından engellendi.

Gazeteci Anıl Olcan, 11 Şubat günü Hatay'da polislerin müdahalesine maruz kaldı. Anıl Olcan, "Polis kameramın bataryalarını, hafıza kartını, hard diski ve basın kartımı ateşe atarak yaktı. Hakkında şikayetçi olacağımı söylediğim saldırgan polis sırtı sıvazlanıp alandan uzaklaştırıldı" dedi.

Adıyaman'da gazeteci Rabia Çetin, yaklaşık 15 kişilik bir grubun saldırısına maruz kaldı.

Gazeteci Zübeyde Sarı'nın Hatay'da 11 Şubat günü çalışmaları görüntülenmesine izin verilmedi.

Artı TV muhabiri Yağmur Kaya, Malatya'da 11 Şubat günü sivillerin fiziksel saldırısına maruz kaldı.

Antep'te depremzedeler ile röportaj yapan Arzu Efeoğlu, üç kişinin sözlü saldırısına maruz kaldı.

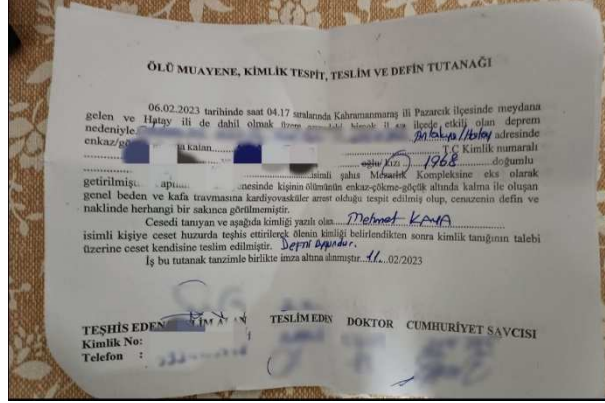
DEPREMDE YAŞAMINI YİTİRENLER, KİMLİĞİ SAPTANMADAN GÖMÜLENLER

Depremde yaşamını yitirenlerin kimlikleri saptanmadan ya da ileride kimlik saptaması yapılabilmesi için gerekli adımlar atılmadan toprağa verilmesi de önemli bir sorun oldu. Depremın ilk günlerinde, kimlik saptanması ve ölüm nedeni belirlenmesi sürecinde adli tıp uzmanlarının çalışmalarda yeterince yer alamaması, koordinasyonsuzluk, genel panik havası nedeniyle cenazeler savcılarının inisiyatifiyle defnedildi.

Depremın ilk günlerinden itibaren binlerce kişi yükümlülükler yerine getirilmeden, geleneklere uyulmadan toplu mezarlara gömüldü.

Depremde yaşamını yitirenler için matbu ölüm belgeleri hazırlandığı da ortaya çıktı. Ölüm nedeninin önceden “enkaz-çökme-göçük altında kalma ile oluşan genel beden ve kafa travması” yazılı matbu belgelerde sadece kimlik bilgileri bölümü dolduruldu. Ölüm nedeni olarak sadece “enkaz altında kalma”yı gösteren bu belgeler, arama kurtarma ekiplerinin gecikmesine bağlı donma, kan kaybı vb. ölümlerin olduğunun kanıtlanmasını zorlaştırdı.

SAĞLIK VE SAĞLIKLI ÇEVREDE YAŞAM HAKKI AÇISINDAN DEPREM BÖLGESİ

Depremden sonra bölgede görevlendirilen sağlık çalışanları da son derece olumsuz koşullarda çalışmak zorunda kaldılar. Barınma, beslenme, dinlenme olanakları hesaba katılmadan bölgeye gönderilen sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunlar iktidar tarafından görmezden gelindi.¹⁷

Deprem bölgesinde gönüllü çalışan sağlıkçıların verdiği bilgilere göre, su, temizlik ve sağlık hizmetlerine erişim zorluğu nedeniyle vajinal enfeksiyon, idrar yolu enfeksiyonu, bitlenme ve uyuz sorunları artış gösterdi. Sağlıkçıları, depremin ilk günlerinde soğuk nedeniyle üst solunum yolu enfeksiyonlarının yaygın olduğunu, bunun süreç içinde azaldığını ancak hijyen, su sıkıntısı, stres, yetersiz ve dengesiz beslenme gibi nedenlerle diğer hastalıkların arttığını bildirdiler.

Depremden sonra bölgede görevlendirilen sağlık çalışanları da son derece olumsuz koşullarda çalışmak zorunda kaldılar. Barınma, beslenme, dinlenme olanakları hesaba katılmadan bölgeye gönderilen sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunlar iktidar tarafından görmezden gelindi.¹⁷

Su krizi: Depremde hasar gören altyapının zamanında onarılmaması nedeniyle izleyen günlerde başta Hatay olmak üzere birçok yerleşim biriminde “su krizi” ortaya çıktı. İktidar, her zamanki tavrıyla sorun olmadığını savunurken gerek sivil toplum kuruluşları gerek yerel yöneticiler, sosyal medya aracılığıyla seslerini duyurmaya çalıştılar...

Sağlık ve Sosyal hizmet Emekçileri Sendikası'nın deprem raporu: <https://ses.org.tr/2023/03/deprem-izleme-komisyonumuzun-1-ay-degerlendirme-raporu/>

Türk Tabipleri Birliği raporu: <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/1ayraporu.pdf>

¹⁷ <https://www.birgun.net/haber/kalacak-yer-yok-sesimizi-duyun-424686>